

Sukces ten w pewnym sensie przyczynił się do uznania PKB za podstawowy miernik rozwoju ekonomicznego w trakcie obrad konferencji w Bretton Woods. Ustanowione tam dwie wielkie instytucje, Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju, zobligowano do oparcia działalności statutowej właśnie na pomiarze PKB. Pomimo zakończenia II wojny światowej idea Kuznetsa wykorzystywania PKB jako miernika dobrobytu społecznego została definitywnie zarzucona.

Współczesna krytyka PKB opiera się na ciągle aktualnych postulatach Kuznetsa. Wskaźnik ten uwzględnia produkcję niepotrzebnych lub szkodliwych społecznie dóbr, jak broń, hazard czy spekulacje finansowe (co w pewnym sensie też jest hazardem). Mało tego, aktualizacja systemu rachunków narodowych w 2008 r. (SNA 2008) spowodowała włączenie do PKB działalności nielegalnej, w tym obrotu narkotykami i prostytucji. Jednocześnie PKB nie uwzględnia niewątpliwie użytecznych społecznie dóbr, jak wolontariat czy praca w gospodarstwie domowym.

Wskaźnik PKB liczony jest według metody produkcyjnej, wydatkowej i dochodowej. Pierwsza, zwana też metodą wartości dodanej, polega na sumowaniu przychodów ze sprzedaży we wszystkich branżach gospodarki skorygowanej o zmianę stanu zapasów. Uzyskana w ten sposób kwota **sprzedaży brutto** to suma wartości wszystkich towarów i usług wytworzonych w gospodarce. Część tej produkcji została zużyta na wytworzenie innych dóbr. Aby część produkcji nie była liczona wielokrotnie, należy od kwoty sprzedaży brutto odjąć **zużycie pośrednie**, czyli zużycie dóbr i usług w celach produkcyjnych. W efekcie otrzymuje się wartość dodaną brutto. PKB to wartość dodana brutto powiększona o podatki od produktów i pomniejszona o dotacje do produkcji. W tabeli 1.1 podano procentowy udział składników PKB liczonego metodą produkcyjną w Polsce w latach 2013–2017. Z analizy przedstawionych danych wynika wzrost udziału podatków w produkcji krajowym brutto.

Tabela 1.1. Struktura PKB w Polsce w latach 2013–2017 liczonego za pomocą metody produkcyjnej (w %)

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016	2017
Sprzedaż brutto – zmiana stanu zapasów	202,0	199,5	199,3	200,1	203,4
Zużycie pośrednie	113,3	110,8	110,5	111,7	115,5
Wartość dodana brutto	88,8	88,7	88,7	88,4	88,0
Podatki od produktów – dotacje do produktów	11,2	11,3	11,3	11,6	12,0
PKB	100	100	100	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Metoda wydatkowa definiuje PKB jako sumę wszystkich wydatków w gospodarce krajowej. Wydatki są dzielone zgodnie z koncepcją Johna Maynarda Keynesa na konsumpcję (prywatną), wydatki rządowe, inwestycje oraz eksport netto, czyli różnicę między eksportem a importem. Konsumpcja prywatna to konsumpcja dóbr i usług

w gospodarstwach domowych oraz w instytucjach niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (np. wspólnotach mieszkaniowych). W tabeli 1.2 podano procentowy udział poszczególnych kategorii wydatków w sumie PKB. Analiza dynamiki wskazuje na niewielki wzrost inwestycji, wyraźny wzrost nadwyżki eksportu nad importem oraz niewielki spadek udziału konsumpcji prywatnej.

Tabela 1.2. Struktura PKB w Polsce w latach 2013–2017 liczonego za pomocą metody wydatkowej (w %)

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016	2017
Konsumpcja dóbr i usług przez gospodarstwa domowe (konsumpcja prywatna)	60,1	59,3	57,7	57,8	57,8
Inwestycje	19,0	20,4	20,5	19,5	19,7
Wydatki rządowe na zakup dóbr i usług	18,1	18,1	18,0	17,9	17,6
Eksport netto (eksport – import)	1,9	1,4	3,1	4,0	4,1
PKB	100	100	100	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Produkt krajowy brutto jest mierzony również za pomocą metody dochodowej, zwanej również metodą kosztową. Metoda ta jest uznawana za metodę mało dokładną. Polega na zsumowaniu nakładów produkcyjnych oraz zysków. Są to przede wszystkim wynagrodzenia (rozumiane jako płace powiększone o narzuty płacowe, takie jak ubezpieczenia społeczne), amortyzacja, podatki skorygowane o subsydia, a także zyski, odsetki, przychody z najmu i inne dochody. Z definicji suma wydatków powinna być równa sumie dochodów, jednak dane na temat dochodów i wydatków pochodzą z różnych źródeł, więc nie są ze sobą zgodne [Coyle, 2018, s. 29]. Z uwagi na istotne różnice między wynikiem liczoną metodą dochodową i wydatkową w statystykach amerykańskich i brytyjskich PKB liczone metodą dochodową jest określane mianem dochodu narodowego brutto (*gross domestic income*). Kolejnym problemem związanym z zastosowaniem tej metody jest długi okres oczekiwania na uzyskanie kompletnych danych. Na przykład ostateczne dane podatkowe niezbędne do obliczenia zysków przedsiębiorstw w USA są dostępne dopiero po dwóch latach. Obliczenie PKB na podstawie danych wstępnych wymaga procedury ekstrapolacyjnej [Landefeld, Seskin, Fraumeni, 2008]. Jerzy Żyżyński dostrzega jeszcze jedną wadę tej metody kalkulacji PKB, którą jest problem dwukrotnego uwzględnienia podatku dochodowego od płac w procesie obliczania PKB. Podatek ten pojawia się jako pozycja „podatki” oraz jest częścią wynagrodzeń brutto. Ponadto z podatków są finansowane wynagrodzenia sektora publicznego, który też jest opodatkowany. W efekcie działa efekt mnożnikowy, który powoduje, że funkcja opisująca dochody budżetu względem stopy podatkowej jest wypukła i rośnie asymptotycznie do nieskończoności ze wzrostem stopy podatkowej do 100% [Żyżyński 2009; 2016].